

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

VII. évfolyam 80. szám 2003. október

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
- hívottan és hívatlanul –
- mindenkit szeretettel vár a
Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magyar-orm.axelero.hu honlapon.
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@mail.datanet.hu

---

Gondolatok az örmény liturgia nyomán

Most és a következő hónapokban a papnak az áldozás után elmondott, a Szentháromság személyeihez intézett imáját idézzük, elsőnek az Atyához szólót:

„Hálát adunk Néked, Mindenható Atyánk, aki úgy felékesítettél minket, mintha kapu lennénk a Te szent egyházadban, szentséged templomai, ahol megdicsőül a teljes Szentháromság. Alleluja...”

Az ima az Atyához, a Teremtőhöz fordul, aki minket kegyelmével úgy alakított, hogy kapuvá lehetünk. Mit is jelent ez? A példát, mert ha példaadásunk jó, akkor rajtunk keresztül mások is bejuthatnak Isten elé. Az októberi táj színpompája nagyon alkalmas háttérként, hogy az Istenhez fordulásban segítsen mindnyájunkat.

Dr. Sasvári László

*****

Utazás a Musza Dagh-ra (második, befejező rész)

A következő falu Yogun Oluk, a regénybeli Gabriel Bagradjan szülőhelye. A kisbusz nem jár odáig, de a sofőrt sikerül rábeszélni, hogy elvigyen a faluig. A főtéren áll meg, ahol rögtön észrevesszük a kutat, amelyet már az interneten is láttunk. Az Egyiptomból visszatért yogunoluki örmények építették 1929-ben. A tér egyébként sokkal kisebb, mint ahogyan a regény alapján gondoltam. Körös-körül a házak elég rossz állapotban vannak. Az egyikből egy török (vagy kurd) család sereglik ki. Lefényképezem őket, és megbeszéljük, hogy küldök fotót. A cím leírása azonban egy kis problémát okoz.

Végül a buszsofőr menti meg a helyzetet.

A tér fölött néhány méterre áll a hajdani templom. Mészaköből rakott, erős építmény, belül

boltíves kialakítással, az egyik részét raktárnak használják, a másik fele üresen áll. A bejárat körül két kőtábla a falban, rajtuk örmény szöveg látható. A faluközpont házai olyanok, mint a Kassabban látott, felújított épületek. Az itteniek azonban elég rossz állapotúak, csak a falu szélén látni néhány új házat.

Visszaindulunk Samandagba, de útközben még megállunk Khader Bekben, amely szintén örmények lakta falu volt 1939-ig. Itt is megfigyelhetjük a jellegzetes, mészkőből rakott házakat. Építőik és első tulajdonosaik örmények lehettek. A főtéren hatalmas fa áll. Legalább öt-hat ember érné körbe a törzsét. Több száz éves lehet, talán az örmények kilikiai államalapításával egyidős.

Másnap Kabusia az úti cél. A bekötőútnál leszállunk a buszról és gyalog megyünk tovább. Hamarosan jön egy kistraktor utánfutóval. A vezető invitálására bemászunk a járműbe és a falu határáig zötykölődünk. Innen gyönyörű a kilátás. Dél felé az Orontész folyó síksága terül el. Látni, ahogy a kanyargó folyó a tengerbe ömlik. Még délebbre a kékes párából egy hegy bontakozik ki. Ennek a déli oldalán fekszik Kassab városa.

A regény szerint Kabusia a méhészfalu. Kaptárakat azonban nem találunk. Lehet, hogy csak az örmények üzték ezt a foglalkozást. Itt is sok a durván megmunkált mészkőből épült, emeletes, faverandás ház, amelyek 1939 előtt épülhettek. A mecset is régi, talán templom lehetett. A minaretje viszonylag új, mintha utólag toldották volna hozzá. A falu kútjánál talált, vésett örmény betűk azután egyértelműen bizonyítják a falu örmény múltját.

Kabusiából lemegyünk a tengerparti Cevlikbe, ahol van egy kis kikötő, a strandnál panziók, éttermek halmaza. A kikötő mólójáról jó kilátás nyílik a Musza Daghra. A hegy közvetlenül a tengerig ér. A part mentén csak egy egészen keskeny földút kanyarog, ezért itt a közlekedés is elég nehézkes. A mészkősziklákat alacsony, de zöldellő bozótos takarja. Fák inkább csak a völgyekben nőnek. A tenger felől érkező felhők a hegytetőn fennakadnak és gyakran itt szabadulnak meg csapadékterhüktől, ezért ez a vidék közel-keleti viszonylatban vízben gazdagnak mondható.

Másnap Bitiasba és Hadzsi Habibliba indulunk. Bitiasnak ma Bati Ayaz, Hadzsi Habiblinak pedig Erikli Köyü a neve. Mi az eredeti elnevezést mondjuk a sofőröknek, de így is tudják, hogy hová akarunk menni.

Hadzsi Habibli talán a legkisebb a hat falu közül, és csak néhány régi ház jelenti az örmény múltat. Az úton éppen egy kisebb birkanyáj vonul, és a pásztorfiú barátságosan invitál a házuk udvarára. A nagymamája és az unokanővére éppen az ebédhez való zöltséget tisztítja. Ott akarnak tartani ebédre, de végül kiegyezzünk egy teában. Egyszerű, szegény, de barátságos emberek.

Bitiasba gyalog sétálunk át. Ez a falu fekszik a legközelebb Antakyaéhoz, ezért ide sok kiránduló jön. Több teraszos étterem, teázó van a főutca mentén, az erdős hegyoldalban kialakítva. A teraszok oldalában forrásvizeket vezetnek el, így hűsítve, öntözve. Találunk néhány faragott kődarabot is. Az internet szerint egy örmény templom maradványai. Néhány régi házat fényképezek, amikor egy arra járó férfi elmondja, hogy van egy másik templom is a faluban, fenn a dombtetőn. Tényleg ott van. Falusi viszonylatban elég nagy épület. A faragott mészkőből készült ajtó- és ablaknyílások elég jól kidolgozottak, csak a kupola van beomolva. Belül a mennyezet boltíves szerkezetű, amelyet oszlopok tartanak.

Ezt a templomot még az interneten sem láttam, ezért nagyon örülök a felfedezésnek.

Még két örmény vonatkozású hely van a környéken, de már a Musza Daghon kívül. Az iszkenderuni és a kirikhani templom. Először Iszkenderunba, régi nevén Alexandrettába megyünk.

- Ermeni kilise? - vagyis örmény templom - kérdezzük a helyieket. Megtaláljuk, de a vasárnap ellenére zárva. A közeli katolikus templomban elmondják, hogy az örmény atya meghalt

és a hívek most az ortodox vagy a katolikus templomba járnak.

Kirikhanban még kevesebb szerencsénk van. Úgy tudjuk, ez működő templom, de már csak egy beomlott tetejű, romos épületet találunk.

Hazafelé, Isztambul közelében még egy örmény szigetet ejtünk útba. Egy valóságos szigetet, Kinalit, amely a Márvány tengeren található. Többnyire örmények és görögök lakják. Valóságos paradicsom. A szigeten tilos a gépkocsiforgalom. Gyönyörű, fehérre festett villák, biciklisták, hatalmas pálmafák, kiegyensúlyozott emberek. Örmény templom és görög-keleti kolostor is található itt. Összeismerkedünk a barátságos Keropyan családdal, akik meghívják a kávézójukba. Az egyik polcon két serleg, örmény nemzeti színű szalaggal átkötve. Keropyan úr már kétszer nyerte meg a sziget körüli futóversenyt.

Hazaérve újból elővettem Franz Werfel regényét. Egyrészt, mert már régen olvastam, másrészt a helyszínt ismerve sokkal jobban át tudom élni a regényben leírtakat.

A Musza Dagh örmény világának megismeréséhez nagyon tanulságos volt a kassabi kirándulás is. Ha ez a terület 1939 után is Szíria része marad, akkor az itteni örmények nem menekülnek Libanonba, és a szülőföldjükön legalább olyan jólétben és nyugalomban élhetnének, mint a kassabi örmények.

Szabó László

(a szeptemberi számunkban megjelent első,
és a jelenlegi második rész fotóit mind a szerző készítette)

*****

Az erzsébetvárosi Örmény Szertartású Római Katolikus Plébánia házassági anyakönyvéből (I. rész)

1857:

Nuridsán Bogdán - Medgyesi Teréz
Tiller József - Kapálb Katalin
Kosztin Ferenc - Dsokebin Katalin

1858:

Illásovits János - Kozotsa Mária
Lukátsfi Lukács - Szentpéteri Anna
Barik Oszkár - Lukátsfi Veronika
Fark Gergely - Beczás Jozefa
Merza Bogdán - Avedik Anna
Hamari Kristóf - Pájos Dorottya
Gorové Lajos - Papp Anna
Pátrubán János - Ötves Veronika
Hájek József - Györffi Rozália

1859:

Zakariás Márton - Szentpéteri Rozália
Lukáts József - Török Rozália
Antalfi Emánuel - Hegun Antónia

1860:

Keresztes Bogdán - Szállasi Teréz